

tanımadıkları bir muhaddisten nakledilen rivayetlere o kadar güvenmiyordu. Ancak hadis öğrenmek için yapılan yolculukların zamanla çoğalması ve yaygınlaşması, bölgelere göre birbirinden farklı hadislerin rivayet edilmesini ortadan kaldırmış oldu.

Muhaddislerin, sözü edilen ilk devirlerde hadis tahsil ederken elde ettikleri rivayetleri bazan bu hadisleri öğrendikleri beldele göre tasnif ederek meydana getirdikleri "Büldâniyye" türünden hadis mecmualarına, İbn Asâkir (ö. 571/1176) ve Ebû Tâhir es-Silefi'nin (ö. 576/1180) *el-Büldâniyye* adıyla tanınan kırk hadis mecmuaları (Brockelmann, *GAL*, I, 404, 450) ile Hasan b. Muhammed b. Muhammed el-Bekrî'nin (ö. 656/1258) hadis tahsili için gittiği beldelelerin kırk tanesinden derlediği, kırk tâbiînin kırk sahâbiden rivayet ettiği kırk hadisi ihtiva eden *Kitâbü'l-Büldâniyye*'si örnek olarak zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müslim, "Sayd", 12; Tirmizî, "Tahâret", 61, 81, 98; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXIII, 326-328; *Keşfü'z-zunûn*, I, 54; Brockelmann, *GAL*, I, 404, 450; *Suppl.*, I, 610; M. Zâhid el-Kevserî, *en-Nüketü't-tarîfe*, Kahire 1365/1945, s. 3-4; M. Tayyib Okîç, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, İstanbul 1959, s. 164; M. Accâc el-Hatîb, *es-Sünne kable't-tedvîn*, Kahire 1383/1963, s. 164 vd.; Subhî es-Sâlih, *Hadis ilimleri ve Hadis İstilahları* (trc. M. Yaşar Kandemir), Ankara 1973, s. 39-41; Talât Kocayigit, *Hadis Tarihi*, Ankara 1977, s. 98.

ABDULLAH AYDINLI

BÜLEYTİ

(bk. BELATİ).

BÜNÂN b. MUHAMMED

(بنان بن محمد)

Ebü'l-Hasen Bünân b. Muhammed el-Hammâl (ö. 316/928)

Mısırlı zâhid ve sûfi.

Aslen Vâsritlidir. Bir süre Bağdat'ta hadis dersi aldıktan sonra gidip yerleştiği Mısır'da vefat etti. Kuşeyrî, dâima doğruluk üzere hareket eden, "emir bi'l-ma'rûf" ilkesini uygulayan Bünân'a Hammâl lakabının bir kadın tarafından verildiğini söyler. Bünân'ın ağızını sırtına yüklenmiş bir halde hacca gitmekte olduğunu gören bu kadın ona, "Allah'a tevekkülün yok mu, yoksa sen hamâl mısın?" diye sormuş, bu olaydan sonra "hammâl" onun lakabı olmuştur.

Cüneyd-i Bağdâdî'nin sohbetine devam eden, İbrâhim el-Havvâs'la tanışan Bünân, meşhur sûfilerden Ebû Saîd el-Harrâz'ın (ö. 277/890) çağdaşı idi. Başta Sülemî olmak üzere bazı sûfi müellifler Bünân'ı Ebû'l-Hüseyin en-Nûrî'nin üstadı olarak kabul ederler. Sülemî, Ebû'l-Hasan Bünân b. Muhammed ile aynı tarihte ve aynı yerde vefat eden Ebû'l-Hüseyin b. Bünân'ı Ebû Saîd el-Harrâz'ın müridi olarak gösterir (*Tabakât*, s. 389). Süyûtî bu ikisini aynı şahıs sayar. Câmî ise Mısırlı Bünân b. Abdullah adlı başka bir mutasavvıftan bahseder. Ancak Süyûtî'nin de belirttiği gibi muhtemelen bir tek Bünân vardır, o da Ebû Saîd el-Harrâz'ın mürididir.

Bünân rızkı teminat altında görmeyi, emirleri yerine getirmeyi, Hakk'a sarılıp iki cihandan yüz çevirmeyi sûfilerin en yüce hallerinden kabul eder. Ona göre sebepleri dikkate alma, sebeplerin sebebini (Allah'ı) dikkate almamaya yol açar; buna karşılık sebepleri hiçbir şekilde dikkate almamak da insanı bâtıl işlere sevkeder. Bünân burada tevekkül ile tedbir fikrini bağdaştırmaya çalışmakta, sebeplerin ilâhlaştırılmasına da terkedilmesine de karşı çıkmaktadır.

Bünân'a göre hal*ine hâkim olan ve ya sevgisini gizleyen gerçek sevgi mertebesine ulaşmamıştır. Sevgilisi uğrunda her türlü sıkıntıya katlanmayı göze almayan, başka kimselerin nimetlerden aldıkları zevk kadar sevgi yolunda çekilen eziyetlerden zevk almayan sevgiden bahsedemez. İnsan kulluğunu rabbine tahsis ederse o da inayetini insana tahsis eder. Şu halde her şey insanın elindedir.

Bünân, bir rivayete göre hristiyan vezir Humâreveyh'in at üstünde şehirde dolaşmasını İslâm esaslarına aykırı bulup onu bu davranıştan menettiği için, diğer bir rivayete göre ise İbn Tolun'a nasihatle bulunduğu için parçalanmak üzere arslanın önüne atılmış, ancak arslan ona dokunmamıştır.

Haramdan kaçır gibi riyadan kaçmayı öğütleyen Bünân kalbine gelen bir cezenin tesiriyle yüzüstü yere düşmüş ve ruhunu teslim etmişti. Cenaze namazına kalabalık bir cemaat katılmış ve Kahire'nin Mukattam dağındaki Karâfe Kabristanı'na defnedilmiştir.

Tasavvuf tarihinde Hammâl lakabıyla meşhur olan iki sûfi daha vardır. Ebû Nuaym *Hilyetü'l-evliyâ*'da Eyyüb el-Hammâl'den, Câmî de *Nefeâtü'l-üns*-

te İshak el-Hammâl adında bir sûfiden bahseder.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Tabakât*, s. 291-292, 389; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 324-325; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VII, 100-102; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 149; Herevî, *Tabakât*, s. 300, 396; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-Şafve*, II, 448; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 488-489; Safedî, *el-Vâfi*, X, 289-290; İbnü'l-Mülakkın, *Tabakâtü'l-evliyâ*, Beyrut 1406/1986, s. 122-124; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 220-221; Câmî, *Nefeât*, s. 158; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 512-513; Münâvî, *el-Kevâkib*, II, 22-23.

İRFAN GÜNDÜZ

BÜNDÂR, Muhammed b. Beşşâr

(محمد بن بشار بندار)

Ebü Bekr Muhammed b. Beşşâr b.

Osmân el-Abdî el-Basrî

(ö. 252/866)

Basralı tanınmış muhaddis.

"Değerli şeyleri saklayan, çok hadis ezberleyen kimse" anlamında Bündâr lakabıyla tanınan Muhammed b. Beşşâr 167'de (783) Basra'da doğdu. Kur'an-ı Kerim'i ezberledikten sonra Basralı muhaddislerin rivayet ettiği bütün hadisleri öğrendi. Daha sonra hadis tahsili için seyahate çıkmak istediye de annesi razı olmadığı için memleketinden ayrılmadı. Bu arzusu ancak annesi vefat ettikten sonra gerçekleşti. Başta Mu'temir b. Süleyman, Abdurrahman b. Mehdî, Vekî' b. Cerrâh, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Yezîd b. Hârûn olmak üzere zamanın en meşhur muhaddislerinde hadis okudu. Yirmi yıl Yahyâ b. Saîd el-Kattân'ın hadis meclislerine devam etti.

Yazılan hadisleri ezberleme geleneğini devam ettiren Bündâr henüz on sekiz yaşlarında iken ona müracaat edenlere hadis rivayet etmeye başladı. Basra'da çoğu aynı zamanda hocası olan tanınmış muhaddisler dururken orada hadis rivayet etmeyi şeyhlerine saygısızlık kabul ettiği için hadis öğrenmek üzere kendisine başvuranları şehir dışındaki hurmalığına götürür, onlara hurma ikram ettikten sonra hadis rivayet ederdi. Bündâr'dan rivayette bulunanlar arasında *Kütüb-i Sitte* müellifleriyle İbn Huzeyme, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zûr'a er-Râzî, Bakî b. Mahled gibi tanınmış muhaddisleri saymak mümkündür. Altmış yedi yıl boyunca Basra'da ve Bağdat'ta hadis rivayet ettiği için ondan beş ayrı tabakaya mensup muhaddisler faydalanma imkânı bulmuşlardır.

İbn Huzeyme'nin, zamanındaki muhaddislerin imamı diye övdüğü Bündâr, hadisin altın çağı olarak bilinen hicrî üçüncü asrın en büyük muhaddislerinden biridir. Cerh ve ta'dil imamlarına göre sika'dır. Rivayet ettiği hadislerle muteber ve güvenilir hadis kaynakları yer vermiştir. Nitekim Buhârî *el-Câmi'u's-şâhih*'inde Bündâr'ın 205 hadisini rivayet ettiği gibi ondan bir de mükâtebe* yoluyla elde ettiği bir hadisi nakletmiştir. Müslim de *el-Câmi'u's-şâhih*'inde onun 460 hadisine yer vermiştir. Ebû Dâvûd ise Bündâr'dan pek çok hadis yazdığını söylemiştir.

Amr b. Ali el-Fellâs, Bündâr'ın Yahyâ b. Saîd el-Kattân'dan olan rivayetlerinde yalan söylediğini ileri sürmüştü de sebebi zikredilmeyen cerh makbul sayılmadığından bu görüşe itibar edilmemiştir. Zehebî, Bündâr'ın çok doğru ve güvenilir bir âlim olduğunu bildikleri için İslâm âlimlerinin Fellâs'ın bu görüşüne değer vermediklerini söylemiştir. İbn Hacer'e göre ise Bündâr'ın bazı rivayetlerinde hata varsa da bunları kasten yapmamıştır.

Bündâr'ın rivayet ettiği hadislerin bir bölümünü ihtiva eden küçük bir mecmua Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mecmua 72/10, vr. 121^a-129^a).

Bündâr, uzun yıllar Basra ve Bağdat'ta hadis rivayet ettikten sonra seksen beş yaşlarında iken vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 49; *el-Cerh ve'ta'dil*, VII, 24; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, IX, 111; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, II, 101-105; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadîs* (nşr. Nüreddin İtr), Dimaşk 1404/1984, s. 341; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 144-149; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 490; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 511-512; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, IX, 70-73; a.mlf., *Hed-yü's-sârî mukaddime'tü Fetihü'l-bârî*, Bulak 1301, s. 436-437; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 222; Hazrecî, *Hulâsatü Tezhib*, s. 328; Fuat Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları*, İstanbul 1956, s. 25-26, 264; a.mlf., GAS, I, 113-114.

MÜCTEBA UĞUR

BÜNDÂR b. HÜSEYİN

(بندار بن الحسين)

Ebü'l-Hüseyn Bündâr b.

el-Hüseyn eş-Şirâzî

(ö. 353/964)

İlk dönem sûfilerinden.

Şiraz'da doğdu. Ticaretle uğraşan bir ailenin oğludur. Bündâr bir yandan ticaretle meşgul olurken diğer yandan Eş'arî kelâmı ile ilgilendi ve İmam Eş'arî'nin

derslerini takip etmeye başladı. Kelâm konusundaki fikirleriyle dikkati çekti. Babasıyla birlikte ticaret için Bağdat'a gittiğinde burada meşhur sûfî Şiblî ile tanıştı. Tesirinde kaldığı Şiblî'nin emriyle malını mülkünü terkederek kendini tasavvufa verdi ve onun takdir ve güvenini kazandı. Bu arada Ebû Ca'fer el-Haddâd'dan da faydalandı. Sûfilerin bir takım fikirlerini tenkit eden müridi İbn Hafîf'in çeşitli görüşlerini, özellikle bazan kalbe gelen gaflet konusundaki açıklamasını reddetti (Safedî, X, 292). Ömrünün büyük bir kısmını geçirdiği Şiraz civarındaki Errecân kasabasında vefat etti.

Bündâr tasavvufî hakikatleri iyi bilen ve mükemmel bir biçimde ifade eden bir sûfî olarak tanınır. Gaybet* halini huzur haline tercih eder. Genel olarak sûfilerin tevhid (vahdâniyyet) konusunda birleştiklerini, ancak mücadele ve mükâşefe yoluyla ona nasıl erişileceği hususunda ayrıldıklarını söyler. Bündâr'a göre her sûfî kendisinde zuhur eden hale göre bir isim alır. Meselâ ibadetine düşkün olana âbid, dünyadan el etek çekene zâhid, hiçbir şeye sahip olmayana fakir, Allah'a güveni esas alana mütevekkil, fenâ*yı esas alana fânî, sevgiyi esas alana âşık denir. Bu hallerden hepsi belli bir sûfide toplanabilir. Bu durumda ona bu hallerin tamamını kapsayan bir isim verilir (bk. Sülemî, s. 469).

"Hak ile olma hali cem", Hak için olma hali tefrika"dır diyen Bündâr'a göre dünyaya yönelen hırs ateşiyle âhirete yönelen korku ateşiyle, Hakk'a yönelen ise tevhid nuru ile yanar ve değer biçilmez bir mücevher haline gelir. Hak yolunda her şeyi terketmeyen bütünü ile hakikate yani Hakk'a ulaşamaz. Onun için Bündâr sâlikin bütün dikkatini Hak'ta toplamasını ister. Tam anlamıyla mevlâsı kıblesi olmayanın namazının sahih olmayacağını söyler.

Bündâr'a göre tasavvuf ahde vefâ etmektir. Sâlik diliyle verdiği sözlerle bağlı kaldığı gibi niyetlerine de bağlı kalmalıdır. Bündâr sûfî ile mutasavvıf arasında fark görür. Sûfî Hak tarafından seçilen, dost edinilen, nefsinden uzaklaştırılan ve benlik davası ile hareket etmektan alıkonulan kimsedir. Mutasavvıf ise nefsi ile uğraşan, içinde dünya arzusu olduğu halde zâhidliğe özenendir. Bündâr sûfî kelimesinin kökü konusunda bu görüşüne uygun bir açıklama yapar. Ona göre sûfî kelimesi sâfâ (صاف) fiilinin meçhulü olup "Hak tarafından dost edinildi" anlamına gelmektedir (Sülemî, s. 468;

Münâvî, II, 23). Sûfî kelimesindeki her harfin üç mânası vardır. Meselâ "sad" harfi sadakate, sabra ve safaya delâlet eder. Sâlik nefesine düşman olmamalı, onu sahibine bırakmalıdır. Kul öyle bir mertebeye ulaşır ki nefesine düşman olmaz. Zira onu kendi mülkü olarak değil Allah'ın mülkü olarak görür. Güzel sesi ilâhî bir hikmet olarak kabul eden Bündâr nefis (tab'), hal ve Hak ile olmak üzere semâin üç şekinden bahseder ve müsikiden haz almayanların his yönünden eksik olduklarını söyler. Bündâr'ın bu görüşleri Melâmet ehlinde çok Iraklı sûfilerin görüşlerine yakındır.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma*, s. 340, 344, 349; Sülemî, *Tabakât*, s. 393, 467-470; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 384-385; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 174, 616, 649; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahecûb* (Uludağ), s. 375; Heravî, *Tabakât*, s. 501-502; İbn Asâkir, *Tebyînü kezîbi'l-müfterî*, s. 179-181; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVI, 109-110; Safedî, *el-Vâfî*, X, 292-293; Sübkî, *Tabakât*, III, 224-225; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, III, 338; Câmî, *Ne-fehât*, s. 226, 270-271; Şarânî, *eş-Tabakât*, I, 107; Münâvî, *el-Kevâkib*, II, 23.

HASAN KÂMİL YILMAZ

BÜNDÂRİ

(البندارى)

Kivâmüddîn Ebû İbrâhîm el-Feth b. Âlî b. Muhammed el-Bündârî el-İsfahânî (ö. 643/1245)

Eyyübîler devrinde yetişen meşhur edip ve tarihçi.

586'da (1190) İsfahan'da doğdu ve gençlik yıllarını orada geçirdi. 1217'de Suriye'ye giderek Dimaşk'a yerleşti. Bir süre Eyyübîler'in hizmetinde kâtip olarak görev yaptı ve 7 Rebiülevvel 643'te (2 Ağustos 1245) Dimaşk'ta öldü. Hayatı hakkında daha fazla bilgi yoktur.

Eserleri. Bündârî'nin biri telif, ikisi ihtisar, biri de tercüme olmak üzere dört eseri vardır. 1. *Zeylû Târîhi Bağdâd*. Hatîb el-Bağdâdî'nin (ö. 463/1071) *Târîhu Bağdâd* adlı eserine yazdığı zeyildir. Brockelmann (GAL Suppl., I, 554) onun bu zeyil dışında *Târîhu Bağdâd* adlı başka bir eserinden daha bahsederse de ikisinin aynı eser olduğu ve Brockelmann'ın yanlışlığı kabul edilmektedir (yazma nüshası: Paris Bibliothèque Nationale, Arap 6152). 2. *Sene'l-Berkiş-Şâmî*. İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî'nin Musul Atabegi Nüreddin Mahmûd b. Zengî ile Selâhadîn-i Eyyübî devri hakkında yazdığı, 562-589 (1166-1193) yılları arasındaki olay-